

«Το χρέος»

Λίγα λόγια από την συγγραφέα Γιώτα Τσαρμποπούλου

Μέχρι σήμερα, δεν ανέβηκε ποτέ σε μεγάλη, σοβαρή σκηνή θεάτρου, ένα θεατρικό έργο, με θέμα την **ποντιακή γενοκτονία**, ούτε έγινε ποτέ κινηματογραφική ταινία, αντίθετα από την Μικρασιατική καταστροφή, όπου πολλές κινηματογραφικές ταινίες και θεατρικά έργα αναφέρθηκαν.

Είναι αξιοθαύμαστο και μοναδικό ίσως φαινόμενο το πώς όλοι οι Πόντιοι διατήρησαν μέσα σε τόσους αιώνες και με τόσους εχθρούς απέναντί τους, **την ποντιακή διάλεκτο, γνήσια ομηρική γλώσσα**, πώς πορεύτηκαν μέσα στους αιώνες, δημιουργώντας οικονομία και πολιτισμό, ζώντας σε όλα τα παράλια του Εύξεινου Πόντου, από τον έκτο αιώνα προ Χριστού, ως σήμερα.

Με αφορμή τους **παλιννοστούντες Πόντιους** που κατέκλυσαν την Ελλάδα, **μετά την περεστρόικα**, με βάση την προσωπική ιστορία ενός κοριτσιού ποντιακής καταγωγής, που έρχεται από την Τασκένδη το **1991**, στην Ελλάδα, γίνεται μια σαφής αναφορά της Ιστορίας των Ποντίων, στο βιβλίο μου «**Το χρέος**» μια νέο-ιστορική, ρεαλιστική αναδρομή, που αρχίζει από το 1914 έως το 1923, με το πογκρόμ του **Κεμάλ Ατατούρκ** και φθάνει στους διωγμούς που υπέστησαν οι Πόντιοι από τον **Στάλιν**, την βίαιη προώθηση εκατοντάδων χιλιάδων Ποντίων στα βάθη της Σοβιετικής Ένωσης, (Ουζμπεκιστάν, Καζακστάν)

καθώς και όλες τις ανατροπές ζωής που βίωσαν οι Πόντιοι στο πέρασμα της Ιστορίας τους.

Κανείς δεν γνώριζε την συνέχεια της πορείας αυτών των Ποντίων, ώσπου κατέκλυσαν τις ελληνικές λαϊκές αγορές και ακούσαμε όλοι να μιλούν την ποντιακή διάλεκτο, πουλώντας τα προϊόντα που είχαν φέρει μαζί τους, από την Σοβιετική Ένωση, που διαλυόταν.

Η πραγματική Ιστορία γράφεται με αυτοτελή ανθρώπινα επεισόδια, με προσωπικές, ανθρώπινες ιστορίες και μαρτυρίες. Είναι αυτό που λέμε στην επιστημονική ορολογία **case studying**, μελέτη κατά περίπτωση.

Εδώ πρόκειται για μια αληθινή ιστορία μιας μαθήτριάς μου, που τη γνώρισα στο Λύκειο Κορδελιού της Θεσσαλονίκης. Μελέτησα με προσοχή, την εξέλιξη όλων αυτών των παιδιών, που μόλις είχαν έρθει από τη Σοβιετική Ένωση, ρώτησα κι έμαθα με λεπτομέρειες για τη ζωή τους στην **Νικόπολη ή αλλιώς Ευξεινούπολη** της Θεσσαλονίκης, μια γνήσια σύγχρονη προσφυγούπολη, με χιλιάδες νέο- Πόντιους. Χρησιμοποίησα τις διηγήσεις τους, για διασταύρωση με τις ιστορικές πηγές, πρόσθεσα και κάποια στοιχεία μυθοπλασίας και το αποτέλεσμα ήταν η γέννηση του βιβλίου μου **«Το Χρέος»**. Το βιβλίο παρουσιάζεται, εδώ και τρία χρόνια, με ιδιαίτερη επιτυχία σε δεκάδες συλλόγους και λέσχες Ποντίων στην Ελλάδα, με κορωνίδα την παρουσίαση στην «Καλλιτεχνική

Λέσχη Ποντίων Βορείου Ελλάδος», καθώς και την «Εύξεινο Λέσχη της Θεσσαλονίκης», μιας και η Θεσσαλονίκη είναι η «μάννα των προσφύγων», αλλά πρόκειται να παρουσιαστεί και στο **Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού της Μόσχας στις 19 Μαΐου 2019.**

Μερικά τεχνικά δεδομένα για το βιβλίο, τα οποία χρεώνεται ο εκδοτικός οίκος των «Αδελφών Κυριακίδη», η ευαισθησία του οποίου είναι καταχωρημένη στον ποντιακό χώρο, με πολυάριθμους τίτλους βιβλίων, με αυτό το αντικείμενο. Πρόκειται για ένα βιβλίο εύχρηστο, με ευανάγνωστο κείμενο. Έχει μικρές παραγράφους, για να μην πλατειάζει ο αναγνώστης, που σε κάθε παράγραφο υπάρχει ένα δικό της μήνυμα. **Ο τίτλος «Το χρέος» δημιουργεί στην ηρωίδα υποχρεώσεις, από την παιδική της ηλικία, Σφάλμα! Η αναφορά της υπερ-σύνδεσης δεν είναι έγκυρη.** Δηλαδή, δημιουργεί υποχρεώσεις σε όλους τους Πόντιους, «απανταχού της γης». Δημιουργεί όμως και προσδοκίες στον αναγνώστη. Ο αναγνώστης προσδοκά αυτό που έχει ως χρέος η ηρωίδα. Ποιο είναι αυτό; Είναι κατ' αρχήν η υπεράσπιση της ταυτότητάς της.

Έρχεται από μια ξένη και άγνωστη χώρα και μπαίνει σε κάποια άλλη. Αφήνει τη μια ταυτότητα και έρχεται να ενταχθεί σε ένα νέο κοινωνικό σύνολο, με νέα δεδομένα και νέο τρόπο ζωής.

Θα υπερασπισθεί αυτήν την ταυτότητα; Την ταυτότητα του Ποντίου; Είναι ένα χρέος αυτό. Πέρα από

αυτό όμως, υπάρχει ένας αγώνας.

Το χρέος απαιτεί αγώνα... Ο αγώνας δίνεται κατ' αρχήν για την **επιβίωση**, που είναι διαρκής και σκληρός και κατά δεύτερο λόγο για τη **δημιουργία**. Πέρα όμως από τη δημιουργία, υπάρχει η **μεγαλουργία**.

Όλα αυτά δημιουργούν ένα στόχο για την πρωταγωνίστρια που στην επιστημονική ορολογία λέγεται **στοχοπροσήλωση** (goal orientation). Το

«χρέος» είναι η υπεράσπιση της Ιστορίας, η οποία Ιστορία εντάσσεται, ειδικότερα εδώ, **στην αναγνώριση της γενοκτονίας του ποντιακού ελληνισμού**.

Το κείμενο βρίθει από ελληνοπρεπή ονόματα, πάρα πολλά αρχαία ελληνικά: Ελένη, Ευρυδίκη, Όμηρος, Αθηνά, Αλκμήνη, Άρτεμις, Λητώ, Αφροδίτη, Αριστείδης, Σοφοκλής κ. ά. Ποιο είναι το γνωστικό αντικείμενο του βιβλίου, δηλαδή τι πραγματεύεται, ποιο είναι το θέμα του; Κατ' αρχήν περιγράφει τη βιολογική εξέλιξη της Πόντιας ηρωίδας , το παιδί, η έφηβη, η γυναίκα, ο έρωτας, η μητρότητα... Ταυτόχρονα όμως

περιγράφει και την **κοινωνική εξέλιξη** της ηρωίδας, τα σχολεία, τις σπουδές, τη σταδιοδρομία, την καριέρα της. Όμως εδώ, η συγγραφέας δεν παραμένει στην απλή παράθεση των γεγονότων, σε μια οντογενετική ή σε μια εξελικτική ή αν θέλετε σε μια ιστορική σειρά. Το βιβλίο διανθίζεται από μια **έντονη συναισθηματική πλοκή**, απρόσμενες εναλλαγές, αυτά που θα κρατήσουν τον αναγνώστη σε εγρήγορση, να περιμένει

το επόμενο γεγονός.

Όλα αυτά

γίνονται με μια γλαφυρή περιγραφή, ανθρώπων, καταστάσεων και τοπίων. Μπορεί κάποιος να δει τη Θεσσαλονίκη, την Ευξεινούπολη, την παραλία, τον Θερμαϊκό κόλπο, τη Χαλκιδική, την Αλεξανδρούπολη, να δει οδούς και τοπία μέσα από το βιβλίο. Έτσι διαβάζεται εύκολα από τον αναγνώστη. Το βιβλίο, επίσης, αποτελεί ένα **εγχειρίδιο αξιοπρέπειας**. Υπάρχουν προκλήσεις. Πώς αντιδρούν οι ήρωες σ' αυτές; Περιγράφεται η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, με τον καλλίτερο τρόπο. Υπάρχει **η περιγραφή της ανέχειας**, η φτώχεια της προσφυγιάς. Υπάρχουν πολλές **προσβολές**, που θίγουν την αξιοπρέπεια. Ποιος θα ήταν ο καλλίτερος τρόπος αντίδρασης; Το βιβλίο αποτελεί εγχειρίδιο για τις καταστάσεις αυτές.

Έτσι, το βιβλίο δεν αποτελεί μόνο μια ιστορία για τον αναγνώστη, αλλά **διδάσκει τον αναγνώστη**, τον κάνει περισσότερο ανθρώπινο. Ο αναγνώστης μπορεί να έχει ζήσει σε μια ομαλότερη κοινωνική και οικονομική κατάσταση. Τον βάζει όμως να σκεφτεί βάζοντας τον εαυτό του σε μια δυσκολότερη κατάσταση, να προβληματιστεί, με υπαρκτούς προβληματισμούς. Η παιδική εργασία, η εφηβική εργασία, η φοιτητική εργασία, είναι κάτι που πολλοί δεν γνώρισαν στη ζωή. Ευκαιρία λοιπόν για **προβληματισμό και φιλοσοφία** επ' αυτού.

Όμως αυτές οι περιγραφές, όσο κι αν φαίνονται μίζερες, η φτώχεια είναι μια μίζερη κατάσταση, δεν βγάζουν τον καημό των ηρώων, αντίθετα βγάζουν ενθουσιασμό. Δούλεψα εδώ, δούλεψα εκεί, **στο νόημα του βιβλίου δούλεψα σημαίνει γνώρισα, έμαθα**, δηλαδή εδώ η εργασία χρησιμοποιείται ως ένα σχολείο. Επειδή όμως η εργασία απαιτεί δύναμη, εδώ η δύναμη αντλείται από

την καταγωγή: **Εγώ είμαι Πόντια, θα τα καταφέρω!** Γιατί θα τα καταφέρω; Γιατί προέρχομαι από ανθρώπους που τα κατάφεραν σε πολύ δυσκολότερες συνθήκες, άρα κι εγώ θα τα καταφέρω, **γιατί έχω το γονίδιο του Πόντου στις φλέβες μου.** Επομένως ο όρος Πόντιος, εδώ, είναι σημείο αναφοράς και για την ηρώίδα είναι πηγή δύναμης. Οι Πόντιοι επέζησαν, κι εγώ θα επιζήσω, θα ξεπεράσω αυτούς που έζησαν σε ομαλότερες κοινωνικές συνθήκες.

Εδώ εξηγείται και η ομοψυχία των Ποντίων. Άνθρωποι που εξοντώθηκαν και κατατρέχτηκαν από άλλους λαούς, δεν έχουν την πολυτέλεια της αντιδικίας μεταξύ τους. Έχουν ζήσει μια μακρόχρονη δοκιμασία, και ο αγώνας τους να κρατήσουν την ταυτότητά τους, που εκφράζεται ποικιλοτρόπως, είτε με τους χιλιάδες ποντιακούς συλλόγους, είτε με τους ποντιακούς χορούς, είτε με πονήματα, όπως αυτό το βιβλίο, έχουν ένα και μοναδικό σκοπό: **Την υπεράσπιση της ταυτότητας του Πόντιου.** Η ταυτότητα αυτή δοκιμάστηκε σε πολλές περιπτώσεις, π.χ. στην Τασκένδη από όπου ξεκινά το βιβλίο, υπάρχει μια προσπάθεια να καταργηθεί η ταυτότητα. Υπάρχει η έκφραση: «προσκόλληση σε ανοησίες». Το κοριτσάκι φοράει ένα σταυρό κι αυτό χαρακτηρίστηκε από τη δασκάλα «προσκόλληση σε ανοησίες». Ήταν δηλαδή η ταυτότητα που εμπόδιζε την όλη κατάσταση, σε μια αχανή Σοβιετική Ένωση; Αργότερα όμως, η ταυτότητα είναι ένα στοιχείο που κάνει τους Πόντιους που ζουν εκεί, να υποφέρουν: «Εσείς δεν ανήκετε εδώ, να γυρίσετε στην πατρίδα σας!» Κι εδώ, έπρεπε να υπερασπιστεί η ταυτότητα. Αλλά και όταν φθάνουν στην Ελλάδα έχουν να υπερασπισθούν την ταυτότητά τους. Γιατί πρέπει να γίνουμε ένα με όλους για να αποφύγουμε το στίγμα του Ρωσοπόντιου, ή της

Ρωσοπόντιας; **Γιατί η ταυτότητα του Ρωσοπόντιου είναι κάτι υποτιμητικό; Όχι, λοιπόν!** Κι εδώ θα υπάρξει αγώνας για την ποντιακή ταυτότητα, την ποντιακή γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα των Ποντίων.

Όμως, ο αγώνας για να είναι επιτυχής θέλει όπλα. Το μοναδικό όπλο που διαθέτει η ηρωίδα είναι **το ποντιακό πείσμα!** Η προσήλωση στους στόχους της! Έτσι ο όρος Ρωσοπόντιος από υποτιμητικός, όπως κάποιοι το χρησιμοποίησαν, γίνεται τίτλος τιμής! Η αποδοχή από την κοινωνία δεν εκλιπαρείται, αλλά επιβάλλεται. «Ναι, εγώ είμαι Ρωσοπόντιος, κατάφερα αυτά... Εσύ τι κατάφερες; Αφού είσαι καλλίτερος, δείξε μου» Ένα άλλο στοιχείο του βιβλίου, είναι τα πρόσωπα που χρησιμοποιούνται, οι ρόλοι που τους αποδίδονται και οι συμβολισμοί. **Όλα τα πρόσωπα είναι συμβολικά.**

Π. χ. Η Ελένη εκπροσωπεί τον αγώνα και την ελπίδα που απορρέει από αυτόν.

Ο Αστέριος εκπροσωπεί την άπειρη, καλοβουλευμένη κοινωνία μας, που δεν δοκιμάστηκε. Πόσο θα αντέξει; Τα γηραιότερα πρόσωπα, ο παππούς Όμηρος και η γιαγιά Ελένη αποτελούν την παρακαταθήκη σοφίας και εμπειρίας, καθώς και οι γονείς.

Η μικρή Λυδία, το νεώτερο πρόσωπο της ιστορίας αποτελεί τη νίκη της ζωής